

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-нин Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 246 (11143) 1979 чылың октябрь 23, вторник

1925 чылда үздүклеттинген Өртүз 2 көп.

УДУГ ОКТЯБРЬГА УТКУШТУР

Чер ажылының бедик культуразы дээш

КАЛБАА-БИЛЕ АЖЫГЛААР

Мурнакчы ажил-агыйларның арга-дуржуулазын алган көргөс, алышкы сийдер сугаттыңа арте чазын чорударында аныкта, оңу күзү чорударында ажа эргежок чууга. Бистин республиканың сохостарында кыска сугаттыңа колдууда чыгаар үнөс сиең шолдеринге болгаш тарымал хой чылдыг сиең шолдеринге чоруду турар. Күсүк алышкы сийдер сугат көдээ ажил-агый культураларының дүжүдүн бедилеринден аныкта, үнүштүн өзүм сугаттыңа катаптарын эвээжер, чаксы сугаттыңа ажилдарын чингедир база көрүрүнү хат эрозиянында ажил-агыйларын сугаттыңа ажил-агыйлар колдууда сентябрь 15-тен эгезеши, октябрь төнчүзүң — хордуң доңгужеге чедир чоруду турар.

Райондарың сохостарыңа көдээ ажил-агый министр-возу чылдың-на күсүк сугаттыңа чорударың планыңг онаалдарың берип турар. Бо чылдың 1980 чылдың дүжүдүн магадмалары-биле республиканың ажил-агыйларыңа ишти-биле алышкы сийдер сугаттыңа чорударың колдууда. Илганга октябрь 20-ге чедир шүштү сохостар 2865 гектар терин сугаткан ала ол алымың 48 хууну. Эртең чылдың биле денгезер, база ол кире хемчазалар кер ам-лаа сугатканыңа бооп турар. Моон алгаш көнөгө, республиканың дыка хай сохостарыңа ууртукчулар болгаш тускай эртемчилерге өз ажил-агый чорударың негелерге душтур организаставай, харым-даа күсүк сугаттыңа шүшт үнө-левей турар-дыр. Эртең чылдың бо үдөс Бай-Тайга, Талды, Улуг-Хем, Барың-Хемчик райондарың планыңг оранжак ажир күсүкчүлүк турган. А бо чылдың Улуг-Хемге өске чагыс-лаа район планыңг күсүкчүлүк, чаа-ла дөңгүн 40—50 хуу өлүгүн турар. Бир-Хем, Тес-Хем, Кызыл райондарыңа чер ажилдарыңа чагыс-лаа гектар чер сугатканыңа албаар. Бир-Хем, Кызыл райондарың эртең чылдың биле планыңг онаалдарың шүшт күсүкчүлүк болгаш үч райондарың көдээ ажил-агый эртемчилериниң началь-никтери ол дээш хемчез алыс-са-ла, оон көчүрү түнөлү үдүрүлгөн үстүдө чыккентер көсүкчүлүк Тес-Хемчелер бо чылдың оларның үдүлгелерине эгезе бергени хомудангың.

Улуг-Хем районунуң «Күш-ажылдың хосту» сохосты күсүк сугаттыңа эки чоруду турарын демгестер терек. Мында хай чылдыг сиең шолдеринге алышкы сийдер сугаттыңа чоруду турар.

Тыва АССР-нин Күрүне шаңнадарының талазы-биле республика комитетиниң комиссиязындан

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң чакымда литература болгаш уран чүдү талазы-биле күрүне шаңнадарының республика комиссиязы 1977-79 чылдарда Күрүне шаңнадарың тыпсыр-биле ажилдарың хулээп алырын 1979 чылдың декабрь 1-ге чедир узатканың аныкчалыг тур.

Тыва АССР-ниң Күрүне шаңнадарың тыпсыр-биле литератарың, уран чүдүлүг үн өскө аалдарың хомгачың, чы коллективтериниң болгаш күүселчекчилериниң дугайында боттарыңни саналдарың айтканың хуусага чедир киирерин чогаалдыкты хой-няити болгаш партия-совет организациалар-дан, а ол ышкаш хуу кижилерден дилеп тур.

Саналдарың болгаш материалдарың дараазында адрес-чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кулумчузу, 15. Тыва АССР-ниң Культура министрствозу.

Кызылдың алгы залдуунуң коллектив бо чылдың эгинден бээр чедикшикниң ажылдаан. Январь-сентябрь айларда бараан сайгарар планың 110 хуу күсүкчүлүк, хоорайда мурнакчы бугурууге-лериниң салыңа кирген.

Бо хүнерде Т. А. Огоренко удурткан, амракчылар брига-дазы социалистик чарышка мурнап турар. Оон кезиги-нери Екатерина Хомушку биле Зоя Түлүш олар ээлгер үзүүн 120 хуу күсүкчүлүк, көргүзүг талазы-биле өске өлүгүн ажыр турарлар.

ЧУРУКТА: амраар станок тур машинка З. С. Түлүш.

А. ЗАЩЕВНИЦ Фотозу.

МАЛ БАЖЫН КАМГАЛААРЫ, ӨСТҮРЕРИ—НИИТИНИҢ ХЕРЭЭ ПЛАН-ХЕМЧЕГЛЕР

Республиканың бүгү малчы-нарыңа, механизаторларыңа болгаш көдээ ажил-агыйның өске-даа ажилдакчыларыңа ниитиниң малыңың кагаала-рың үндөсүн-биле өккүлдер хемчеглер дугайында СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң чагааның көдээ ажил-агыйның бүгү ишчилеринге та-ништырар ажилдар Барың-Хемчик районда уламчылап турар.

Районунуң партия, совет ор-ганнарың хой-ниитиниң актив сохостарда, фермаларда, бри-гадаларда, хову тургаларың-да ажил-ишчилерге өз чага-рың үнүч үткүлүк танышты-биле таймалыраа, бо чылдың төс айларыңа чедир алгаш чүдүлгелерниң түнөс, ажилдакчы чептериниң хандыр анализтер аныкта белектерин дугайың тааргай чуугалажың турар-лар.

«Шекпээр» сохостунуң ажил-ишчилери күрүнеге эгиз, сүт-дүк садаларыңарың төс ай-ларда ажыр күсүкчүлүк. Ол ышкаш «Хемчик» сохостунуң ажил-ишчилери күрүнеге бо чылдың эгиз, сүт садаларыңың талазы-биле ажил-ишчилерге тааргай чуугалажың турар.

Чога-биле таныжылга «Шекпээр», «Хемчик», «Бар-лык» сохостарга ажил-ишчилер-ниң байдалың эрктилген. Хем-чик сохостка чагааны беш ке-реге таныштырар. Сохостунуң хойжу ийи бригадаларың үлүс депутаттарың Барың-Хемчик райкомунуң даргазы С. Т. Амрың таныштырар. Аңаа санал берген хойжу Ооржак Базыргы чага-ның ийи-биле деткиң чүдүл-гүлүгүнүң, чагыс-лаа баш мал хоратканың, өш төлдү бүрүн кимгалап алырын ту-дүлгөс. Оон-биле казы ол ра-йонда болгаш сохостта болган-биле демгестер чорудар комис-сиялар ам-лаа чепсез ажилдар турарын шүтүмүчүлгөн. Сохос-тун партиямо, иренилгези ча-гаага тамаарыштыр моон сон-гоар чорудар ажилдарың тускай план-хемчеглерин ажилдап кылган.

Чога-биле таныжылга «Бар-лык» сохостунуң Бижиңгит-Хая салбырыңа ажил-ишчилер бай-далга эрктиң. Салбырын сүт-баран фермаларыңниң сана-чыларыңа, ийек кадарыла-рыңа СЭКП райкомунуң бири-ги секретары Ш. П. Куулар ук чагааны таныштырар. Фер-

мада кыштагалашыңа белет-кел ажилдары чоруп турар-лаа ам-лаа кылымдан чүдүл-гөс-даа ажилдакчыларыңа ийи-ниңиң малыңың кагаала-рың үндөсүн-биле өккүлдер хемчеглер дугайында СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң чагааның көдээ ажил-агыйның бүгү ишчилеринге та-ништырар ажилдар Барың-Хемчик районда уламчылап турар.

«Мурнакчы» сохостунуң тогу Шүй сурга ажилчы чопун ийиңиң хуралыңа чагааны та-ништырар. Аңаа ийи чүс ажил-ишчилер кижилер хой болган. Ниитиниң малыңың бажын өс-түрүлгө болгаш продуктуңуң бедилерин биле эгиздер мад-чыларың, специалистериниң ованжык ажил-ишчилер дээш харымсагың, ол ышкаш бир-алт-мергезилер бедилерин олар саялдаар. Сохостунуң буггалары Т. Оолак, ажилчың Д. Сүрүн болган өске-даа эш-тер тутазыңа хуу мадың ниитиниң малыңың аныкча-лап, өлгөн азы чыккан мадың кыска маал-биле төсөдүрүнүң чүдүлгөлүк айтканың. Ол ышкаш хайгы семирталгыч кичээлге сал-кың чыгышкы малчыларын шү-түмүчүлгөн. Оон өске-даа мал ажилдарың чептериниң хурал-дың киреңкелерин итередиң, өмгү үдөс кол кичээлге хайгыт-кыштагалашыңа хынамчалыг белектеринге, чагыс баш мал-даа хоратпас дээш бүгү күжүң үндүрүп ажилдарыңче уламдырар.

НЕГЕЛДЕГЕ ДУУШТУР

Республиканың малчына-рыңа, механизаторларыңа, көдээ ажил-агыйның өске-даа ажилдакчыларыңа СЭКП об-комунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ча-гааны Чоон-Хемчикте «Сүт-Хөд» сохостунуң ажил-ишчиле-ри калбаа-биле таныжылга, ча-гаалажың туралар. Чага-биле таныштырарга хуулазыңа 18 кезек берге болган. Аңаа 67 кижилер боттарыңни санал-оаналың солукчаның. Мал-зың баш саның өстүрер, оон продуктуңуң көрүң бедилер дээш кызылмак ажилдарың үндөсүн, мадың чилдер, орпа-ламың, самыкчаар чоруттар-биле демгестер чоруттар-биле олар чугалап, ажилдакчы-ла хандыктыңа көч эштерин шүтүмүчүлгөн.

Сохост бо чылдың 2466 боз малды, 18801 хойду, 14605 ийи-чүкү болгаш өске-ла малдарың кыштагалады. Кижилер оларга бээр сиең, сөлөс, се-лажың база өске-ла кенин-ниң сохост белектер алган. Ам кыштагалашыңа белек-кел ажилдарың ийиңиң үдүл-гүлүк турар. Кызыл мал солдаашкының үзүңде 55 кижилер хойжурларга, өшкү кадарыларыңа дүлөжүлгөн. Биле санамчылап туралар.

Кара-Чыраа сүт-баран фер-мазыңа 300 бозаа, 200 ийек кирер каяаларың база мал-чези болбазырдың, белек-кел чези кылым, ажилдакчы киирер. Илганга мал каяаларың сепээр ийи эвезиңу тургускан. Олар Алдың, Үс-тү Ишкенинге чедир кыштаг-алың септелгезиң доосканың. Малчылар боттарың база кыш-ка ууар хынамчалыг белектер-ниң турар.

Кара-Чыраа сүт-баран фер-мазыңың коллектив бо ийи-кварталда 197 тонна сүт бү-дүрер планың 219 тоннага, кү-рүнеге 177 тонна сүт садаларың планың 100 хуу күсүкчүлүк. Бир ийеке ованштың 1000 кг сүттү сагган. Ниитиниң малчы чилдер, самандалар, орпа алдыр чоруткү болтурбай, ке-лдер чоруткү таныжылга бе-леткениң талазы-биле ферма коллективниң чымык ажилдарың кылган. Олар 134 тона сиеңни белектер алганың. Фермада 2316 тонна сөлөс, 450 тонна сенаж салдыңар, 143 тонна пресостан салажың дүжүргөн. Чагаала айтып турар негел-делеге дүшүрүп ажилдакчы-лаан, мал ажилың улам көчүдөр дээш хойжурлар, санапчылар болгаш мал ферма-ларыңың ишчилери кызылмак ажилдарлар.

О. БОРАШ.

ВЕНГР ЧЕРГЕ УЖУРАЖЫШКЫННАР

БУДАПЕШТ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кезигү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленко Фейер об-ластың аян-чорук кылган, Венгрияны. Социалистик ажилчы партиязының обко-мунга чораз, республиканың үлестүрүң болгаш көдээ ажил-агыйның улуг районуң ажилчы чондарының чедикши-книри-биле танышкан. Шерегеш сурда «Социали-стик» дээр көдээ ажил-агый кооперативниң ажил-ишчиле-ри А. П. Кириленко чүрөк-түң хандыгыңа уткаарар. Бүдүрүшкүңүң демгестерин чыгышың чок улгаттыңа тур-рар мурнакчы ажил-агыйның ажил-херектериниң дугайың олар чуугалап берген. Үнүш болгаш мал ажилың хожуде-риниң бедик дөңсөп ийде ке-лип алдыңа, кооператив кез-жигүлгүлүк материалдыг ча-гай байдалың өлүң турар. Со-циалистик ажил-агыйны баш-карып турарыңа дуржуула-ры-биле, ажил-агыйда калбак иштерин бүдүрүлгө бригада-ларыңың арамдык социали-стик чарышты организастап ту-рары-биле А. П. Кириленко танышкан. Мады ажилыңда чедикши-книри-биле алдаржар Мезе-фалва күрүлгө-агыйга А. П. Кириленко бүдүрүлгө обже-ктелерин көргөн, бүдүрүшкү-нү улам көвүдөдүр дээш

коммунистерниң ажилың со-нуурган. Болган беседалар үдөсүндө ажилчылар болгаш аба-баакчылар, кооператорлар ком-мунист инициативаны тургу-зуушкунга СЭКП-ның удур-тугалы-биле ууаг чедикши-книриңиң чедик алган акци-дунга совет улустуң сеткилдиң хандыгыңа хулдүткө-биле көрүп турарын ийер. Коммунист партия-ның болгаш Совет күрүнесиң ийи-биле мынакчалыг даштык политказыңа, тайбың бол-гаш социал депшиге херээ дээш демгестер венгр улустуң өнүгүш Леонид Ильич Бреж-невтин хуула салымчылы-га олар бедик үнөлүкчүлүк берип турганың. Венгрияны Социалистик ажилчы партиязының ам бо-жугуңуңуң материалдыг ча-гай байдалың өлүң турар. Со-циалистик ажил-агыйны баш-карып турарыңа дуржуула-ры-биле, ажил-агыйда калбак иштерин бүдүрүлгө бригада-ларыңың арамдык социали-стик чарышты организастап ту-рары-биле А. П. Кириленко танышкан. Мады ажилыңда чедикши-книри-биле алдаржар Мезе-фалва күрүлгө-агыйга А. П. Кириленко бүдүрүлгө обже-ктелерин көргөн, бүдүрүшкү-нү улам көвүдөдүр дээш

БҮЗҮРЕЛДИГ БАДЫТКАЛ

СОФИЯ. (СЭТА). Герман Демократия Республикасың тургустуңа амыңдан бээр 30 чы-лым колбаштыр Берлинге бол-ган байраал үзүңде СЭКП ТК-ның Чингиз секретары, ССРЭ-ның Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтин саналда үндүр-гөн Совет Эвезилениң чаа та-йбың инициативаның Болга-рияны Коммунисттик ТК-зының Политбюроу Болга-рия Улус Республикасының Күрүне чөвүдөлү болгаш Ми-нистрлер Чөвүдөлү каттыккан хуралыңа чуугалажың.

Тон Европада совет ишчи-лериниң саның чагыс талазың чурум-биле кызырар дээш ССРЭ-ның инициативаңа бээр өвөс ортук иракшылдыг ял-роулаг немей эгиз тургускан болза, Совет Эвезилениң ба-рың талкы райондарыңа тургускан ортук иракшыл-дың ялроулаг чептериниң саның эвээжеринде оң белек-тин болгаш улус тайбың бол-гаш дүшкүрүлгү чорукту ча-вырмалар дээш демгестер чаа бажың, үнөсүң алыңа хандыр көрүңүң болгаш кү-рүне талазы-биле мерген уга-ның ишчилери кыдыр үнөсүң турар деп. Софияда парти-заның аныкчалыг чуугалаан. Чаа чууга совет инициати-ва — дүшкүрүлгү чоруктуң ча-вырмалыктын ууаг-со-суула чок болдуру дээш бүгү күрүне саның турар СЭКП-ниң колбаштыр чазактың өсте-риниң база ажил-херектериниң чагыс элениң бүдүрүлгө

КИЖИ ТӨРЕЛГЕТЕНИҢ ТАЙБЫҢ КЕЛИР ҮЕЗИ ДЭЭШ

ПРАГА. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Чингиз секретары, ССРЭ-ның Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтин 1976 чылдың апр-ельден эгезлеп, бүгү 1977 чылды кириштир чугууларын болгаш чүдүлгелерин «Свобода» дээр ном үндүрер чеп тускай ном кылар парлан үндүрген. Эш Л. И. Брежневтин СЭКП-ниң болгаш Совет кү-рүнесиң даштык политказыңа тураскалтыңа чууга-лары болгаш чүдүлгелер чууга-лар ууагчу деп, ЧКП ТК-ның негезе санамаа үнө-«Творба» дээр журналды он-ладал демгестер. Ол чууга-лар, чүдүлгелер чууга совет кижилерин эвез, харын бүгү делегейниң улустарыңың эрге-ажыктыңа тамаарышкың айы-келер чууга айтыр-ларың инициативаның Л. И. Брежневтин чууга — аажок үлүг салымчылыгыңа дугайың чептерин турар. Бизикте тай-бың дээш, делегейниң дүш-күлүгү чоруктуң ча-вырмалары дээш, бо-чепсез эгиз-леге бүдүрерин кызырлардың талазы-биле тоаргай хем-чеглер дээш, бо-чепсез ак-маан кызырар дээш демгестер совет удуртукчуңа номла-кыргын чуугаарыңың кол үт-көмүңүң.

Делегейниң коммунист-тик болгаш ажилчы инициатива-ны, социалистик дем кат-тыштымызгыңың чагыс эвезиң бажыкчаларың, иници-атива-хосталдыг инициатива-ны итердиң керек СЭКП овоз кичээлгеңиң салып турар. 1976 чылдың июнь 29-та Берлинге Европаның коммунист партия-ларының конференциямыңа Л. И. Брежневтин чуугаың делегейге депшичегил жө-жүлдө дээш бедик харымса-гыңа ийриктирилгелер үдөсүр-чигең болу берген, ол жө-жүлдөңиң магадмалың бажың алыңга коммунист болгаш ажилчы инициатива болу деп, үк журнал бизең.

Эш Л. И. Брежневтин бистик чурттарыңың аразы-нда харымсаа байдаларга, СЭКП-ниң болгаш ЧКП-ниң эвезиңде, ийи улустун ара-амыла найырларың, акци-дунма-лышкы харымсаа турас-калтыңа чуугаарыңа чепсез-леклик ажилың конпарта овоза чок деп, чүдүлгө чуугалаан. Л. И. Брежневтин ажилда-рыңың көргүзүп турарын буу-раар алдыга, СЭКП-ниң кол кичээлгеңиңде ону беш чылдың онаалдарың күсүдериңиң айтырларың турар. Рес-публикаларда, крайларда бол-гаш областтарда ажилчылар, колхозчулар, инженер-техник ажилдакчылар-биле, партия болгаш ажил-агыйдың удуртукчулар-биле оң хуула харымсаа ажилдары болгаш бизиң инициативаның — Совет Эвезилениң ажилчы чондары-ның чоргалдык эвергилиң болгаш инициативаның үдөсү ажил-агыйның бүгү дүлө-лүкүң улам ийиң жөжүлдүлгө СЭКП-ниң үнө-чүдүлгүлүк улазыңа турарыңың тоар-гай терчиң дүр деп чүдүлгүң түнөсүңде чуугалаан.

(СЭКП ТК-ның Кыйгырылганыңдан)

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ АЖЫЛ-ИШЧИЛЕРИ! МАЛДЫҢ БОЛГАШ КУШТУҢ БЕДИК ПРОДУКТУЛУГ БОЛУРУН, ОЛАРНЫҢ БАШ САНЫҢ КӨВҮДЕДИРИ ЧЕДИП АЛЫНАР, МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ЧЕМ БААЗАНЫҢ БЫЖЫГЛАНАР! ЭЪТИ, СУТТУ, ЧУУРГАНЫ, ДУКТУ БОЛГАШ ӨСКЕ-ДАА ПРОДУКЦИЯНЫ БҮДҮРЕРИҢ БАЗА КҮРҮНЕГЕ САДАРЫҢ КӨВҮДЕДИҢЕР!

